

Το μέλλον των βιβλιοθηκών μέσα από τις συνεργασίες

ΑΝΘΗ ΚΑΤΣΙΡΙΚΟΥ

Οι συνεργασίες δεν είναι καινούργιο φαινόμενο για τις βιβλιοθήκες. Το νέο στοιχείο σήμερα, με την αρωγή των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας, είναι οι ραγδαίες αλλαγές που συμβαίνουν και σε οργανωτικό επίπεδο και οι οποίες με τη σειρά τους είναι αυτές που οδηγούν στην καινοτομία και διαμορφώνουν ένα περιβάλλον αενάως μεταβαλλόμενο και εξελισσόμενο, χωρίς προβλεπόμενη, τουλάχιστον προς το παρόν, μορφή.

Οι συνεργασίες όμως είναι επιτακτικότερες από ποτέ τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, για τον απλούστατο λόγο ότι όσο οι πόροι σπανίζουν τόσο οι απαιτήσεις σε υλικό και υπηρεσίες πολλαπλασιάζονται.

Ειδικά για μια χώρα σαν την Ελλάδα που δεν συγκαταλέγεται στις πλούσιες, οι συνεργασίες είναι το οργανωτικό εκείνο σχήμα που θα την βοηθήσει να εξελιχθεί και να γίνει ανταγωνιστική στον διεθνή στίβο.

Οι στόχοι και τα έργα των συνεργασιών είναι λίγο ως πολύ γνωστά, από μια γρήγορη ματιά στη βιβλιογραφία αναφέρουμε τα πλέον σύγχρονα και καινοτόμα: Δημιουργία κοινής ή εθνικής πολιτικής περί τα πνευματικά δικαιώματα, Δημιουργία του πληροφοριακά ενημερωμένου αναγνώστη, με τεχνικές διδασκαλίας περί των πηγών και της αξιολόγησής τους, Κοινό ή Εθνικό σύστημα αποθήκευσης της επιστημονικής γραμματείας και οργάνωσης των μεταδεδομένων, [2] Ενδυνάμωση της διδακτικής πρακτικής με καινοτόμα ηλεκτρονικά εργαλεία, σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό

και διεθνές επίπεδο, στο οποίο οι βιβλιοθήκες έχουν ενεργό και διαρκή ρόλο, μια και είναι αυτές που παρέχουν και οργανώνουν τις πηγές. Η πρακτική αυτή θα θέσει σε κίνδυνο αργά ή γρήγορα το όλο σύστημα διδασκαλίας και αυτό θα φανεί καθαρά τη στιγμή που διάσημες βιβλιοθήκες θα θέσουν δωρεάν τα μαθήματα αυτά στο δικτυακό τους τόπο. Και η στιγμή αυτή είναι προ των πυλών. Εδώ ακριβώς είναι που αποκαλύπτεται περισσότερο από κάθε άλλη πτυχή του έργου της βιβλιοθήκης και η παρουσία της ανταγωνιστικότητας στις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι μιλώντας για συνεργασίες, σήμερα καλούμαστε να ανοιχτούμε εξίσου τόσο στα τμήματα και στη διοίκηση του οργανισμού, αφού τέτοιες πολιτικές και στρατηγικές απαιτούν εκ των προτέρων τη συνεργασία με τη βιβλιοθήκη για να υλοποιηθούν, όσο και τους διεθνείς οργανισμούς, τις βιβλιοθήκες του εξωτερικού κλπ.

Όμως, οι συνεργασίες χάνουν μεγάλο μέρος της δυναμικής τους, αν περιορίζονται στην ολοκλήρωση μεμονωμένων έργων. Και ευτυχώς αυτό δεν συμβαίνει, τουλάχιστον στον διεθνή χώρο. Οι συνεργασίες των βιβλιοθηκών παρέχουν την δυνατότητα συντονισμού υπηρεσιών και εξοικονόμησης πόρων, όχι μόνον των οικονομικών, αλλά κυρίως του ανθρώπινου δυναμικού και αριότερης αξιοποίησής του, για την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών και των πηγών. [3]

Είναι αυτονόητο ότι οι βιβλιοθήκες υπόκει-

νται στον προγραμματισμό και τον έλεγχο των οργανισμών στους οποίους ανήκουν, όμως η συνεργασία υποβάλλει, εμπνέει, συντονίζει και ίσως- ίσως στο τέλος να επιβάλλει λειτουργίες, υπηρεσίες, οργανωτικά σχήματα, δομημένα όλα σε νέες βάσεις. Βέβαιον πάντως είναι ότι το σύνολον αυτό ανταποκρίνεται σε ένα περιβάλλον που έχει εκπαιδευθεί στην εμπιστοσύνη, στις μαθησιακές ευκαιρίες, στη συμμετοχή του προσωπικού, στην εξέλιξη της οργάνωσης του οργανισμού και στην ομαδική εργασία.

Αν στόχος μας είναι οι ανάγκες των χρηστών και η συνεχής εξέλιξη της βιβλιοθήκης ως οργανισμού, είναι στο χέρι μας, με την χρήση των νέων τεχνολογικών και δικτυακών δομών, συνδεδεμένων από τις απαραίτητες οργανωτικές μεταβολές και προσαρμογές, να αναπτύξουμε τις νέες εκείνες υπηρεσίες που οι χρήστες έχουν ανάγκη, να τις εξελίξουμε διαρκώς, ανάλογα με τις προκλήσεις που μας έρχονται από ένα διαρκώς ανταγωνιστικό μεταβαλλόμενο κόσμο και να τις συνδέουμε με τη διεθνή πραγματικότητα.

Η διαχείριση της γνώσης και η ιδεατή οργάνωση έχουν εδώ ένα σημαντικό ρόλο να παίξουν στις κοινοπραξίες των βιβλιοθηκών, ώστε να διευκολύνεται και να εμπλουτίζεται το περιεχόμενο της καθημερινότητας μας, σε συνδυασμό με την αυξημένη αποδοτικότητα και το μειωμένο κόστος.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι άνθρωποι και οργανισμοί μπορούν να εργαστούν μαζί στενά, βασιζόμενοι σε κοινούς στόχους, κοινή κατανόηση και δέσμευση απέναντι στο συνεργατικό σχήμα, την επιτυχία του οποίου αντιλαμβάνονται και ως προσωπική.

Έτσι κάθε μέλος του προσωπικού αποτελεί μέλος μιας ομάδας ειδικών από τις συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, ανάλογα με το καθήκον που επιτελεί, χωρίς να χάνει την οργανική και ιεραρχική του σύνδεση με τον μητρικό οργανισμό.

Τέτοιες ομάδες, που λειτουργούν και σήμερα άτυπα, είναι η υπεύθυνη για τις πηγές πληροφόρησης, για τη συνεργατική καταλογογράφηση και την παράδοση υλικού, ενώ κάλλιστα μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες για τη μεταφορά τεχνολογίας, την υποστήριξη της διδακτικής διαδικασίας και των ηλεκτρονικών μαθημάτων ανά θεματικές ενότητες, την επιστημονική επικοινωνία και την

εκδοτική διαδικασία, την διαρκή εκπαίδευση του προσωπικού, την ψηφιοποίηση έντυπου υλικού και αρχείων για τον καθορισμό κοινά αποδεκτών προτύπων και μεταδεδομένων κ.α.

Η αποτελεσματική συνεργασία δεν είναι συμπτωματική. Στηρίζεται σε κανόνες και ακολουθεί τεχνικές οικοδόμησης μιας νέας συνειδητής κουλτούρας με επίκεντρό της τις κοινές αξίες και το ανοιχτό μυαλό. Είναι τόσο προκλητική στη δημιουργικότητα και τις νέες ιδέες όσο και απειλητική για τις ρουτίνες και την ασφάλεια του αδιασάλευτου της εργασιακής μας καθημερινότητας. [4]

Ακριβώς για το λόγο αυτό της απειλής, είναι που στις περιπτώσεις αυτής της φύσεως της συνεργασίας, χρειάζεται προετοιμασία και προσαρμογή για την αλλαγή, γι' αυτό είναι αναγκαία η προκαταρκτική εκπαίδευση του προσωπικού, προϊσταμένων και υφισταμένων, για να γίνουν οι αντιστάσεις δημιουργικότητα, για να μετατραπούν οι ανασφάλειες σε βεβαιότητες και ανάληψη ευθυνών.

Η μεγαλύτερη επένδυση που μπορεί να γίνει στο σημερινό εργασιακό περιβάλλον είναι η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό, όχι στις πηγές, ούτε στις υποδομές. Η διαχείριση της γνώσης έχει ένα λόγο να πει για τον τρόπο που επωφελείται κανείς από την κοινοποίηση της οργανωσιακής γνώσης και πώς αυτό επιτυγχάνεται.

Ο μεγαλύτερος παράγοντας επιτυχούς συνεργασίας είναι οι ανθρώπινες σχέσεις. Η ομαδική εργασία απαιτεί λοιπόν γνωριμία των μελών μεταξύ τους, ιδιαίτερα αν η ομάδα δεν είναι φυσική αλλά ιδεατή και ανήκει στις ευθύνες των ηγετών των βιβλιοθηκών και της κοινοπραξίας να οργανώνουν γεγονότα για τα μέλη των επιμέρους ομάδων. Όμως η αρχή, η πρωτοβουλία ανήκει σε κάθε ενδιαφερόμενο, άτομο ή ομάδα που επιτελεί ένα κάποιο έργο.

Στην ομαδική εργασία έχει παρατηρηθεί και το φαινόμενο της σύγκρουσης, δεν είναι όλα ειρηνικά και ευγενικά οπωσδήποτε, όμως η εμπειρία, η εκπαίδευση στην ομαδική εργασία, η επαγρύπνηση του «επικεφαλής» εξασφαλίζουν την μετατροπή της σύγκρουσης σε δημιουργικότητα, αποτρέποντας τη διάλυση.

Κρίσιμο στοιχείο των κοινοπραξιών και των

συμμαχιών είναι η μάθηση, με την έννοια της μαθησιακής συμπεριφοράς, εγκατεστημένης και εμπνευσμένης από τον οργανισμό, ως μέρος του εργασιακού καθήκοντος και όχι ως πάρεργο. Η μάθηση ως κουλτούρα είναι η βάση για την ανάπτυξη των συνεργασιών, αφού η διάθεση αυτή συμβάλλει στην ανταλλαγή των εμπειριών αλλά και των ιδεών μεταξύ των μελών της ομάδας.

Η οργανωτική δομή των συνεργασιών που στηρίζεται στις ομάδες, προϋποθέτει βεβαίως και την ομάδα των διοικούντων στις βιβλιοθήκες, που σε συνεργασία με τις επιμέρους ομάδες αναζητούν τους νέους στόχους, τη στρατηγική και την τακτική υλοποίησής τους. Με τον τρόπο αυτό, οι συμμετέχοντες οργανισμοί είναι και ενήμεροι και δεσμευμένοι τόσο από τις κοινές αποφάσεις όσο και από τις νέες απαιτήσεις, είτε σε προσωπικό είτε σε εξοπλισμό και γνώση.

Η ομαδική εργασία και η συνεργατική στρατηγική απαιτούν πάνω απ' όλα τη δέσμευση της διοίκησης και για έναν ακόμα λόγο: οι οργανωτικές δομές αλλάζουν, οι προτεραιότητες ιεραρχούνται διαφορετικά και οι προϋπολογισμοί προσαρμόζονται αναλόγως. Η ενορχήστρωση και ο συντονισμός είναι δύσκολο έργο, αφού η αρμονία εξαρτάται από περισσότερους του ενός αποφασίζοντες.

Επιπλέον, σε αυτό το εργασιακό περιβάλλον το προσωπικό αναλαμβάνει ευθύνες, άρα και αρμοδιότητες επίλυσης προβλημάτων, επίτευξης στόχων και σκοπών, χωρίς τη γνωστή ιεραρχική κλίμακα εντολών και ελέγχου, όπως μας είναι γνωστά σήμερα. Οι ομάδες έχουν μεγαλύτερη υπευθυνότητα και λήψη πρωτοβουλιών, χωρίς να αυτονομούνται βεβαίως.

Από την άλλη, οι διοικήσεις των οργανισμών αλλά και των βιβλιοθηκών θα πρέπει να ανταποκρίνονται άμεσα στις απαιτήσεις και να επιτυγχάνουν την ισορροπία μεταξύ συνεργατικής και τοπικής στρατηγικής.

Οι συνεργασίες αν λειτουργούν σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό ωφελούν στην στρατηγική σε βάθος χρόνου, αξιοποιώντας με άριστο τρόπο τους πόρους και τις πηγές, παράγοντας καινοτομία και εξασφαλίζοντας την ανταγωνιστικότητα στο διεθνή στίβο.

Τελικώς, ωφελούν τους αποδέκτες του εγγειρήματος, δηλαδή τους αποδέκτες της αποστολής

των βιβλιοθηκών, αναγνώστες και προσωπικό.

Στοιχεία αναγκαία για τις ελληνικές βιβλιοθήκες, ανεξαρτήτου ειδικότητας, θεματικού περιεχομένου, υπερκείμενου φορέα, νομοθετικού πλαισίου, αναγνωστικού κοινού.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι κάθε τι νέο, όπως οι συνεργασίες στην Ελλάδα, «ιδρύεται» στη ζωή, στη καθημερινότητα, οδηγείται από την ανάγκη και όταν καθιερωθεί, επειδή δικαιώνεται, θέτει και το θεσμικό πλαίσιο.

Η πρόκληση για τις Ελληνικές Βιβλιοθήκες και κυρίως για τους Βιβλιοθηκονόμους είναι εδώ. Θα την προσπεράσουμε ή θα την εκμεταλλευτούμε; Είναι μια απόφαση ευθύνης για το μέλλον.

Βιβλιογραφία

1. Alexander, Adrian W. (2002): *New Collaborations in a Brave New World: Building an Agile Consortium for the 21st Century*. 2002 IATUL Conference. <http://www.iatul.org>
2. BioMed: <http://www.biomedcentral.com>
3. BioOne: <http://www.BioOne.org>
4. E-Print Repository: <http://eprints.anu.edu.au>
5. NCSTRL: <http://cs-tr.cs.cornell.edu/Dienst>
6. OAI: Open Archives Initiative: <http://www.openarchives.org>
7. Open Archives Initiative (OAI): Protocol for Metadata Harvesting, V 2.0, 2002. <http://www.openarchives.org>
8. PubMed: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>
9. RePEc (Research Papers in Economics) <http://repec.org/>
10. Ridley, Michael, Shepherd, Murray και Haslett, Mark: Tri-University Group of Libraries System Collaboration Project. 1997 IATUL Conference. <http://www.lib.uwaterloo.ca/info/IATUL/index.htm>
11. Special Libraries Association. <http://www.sla.org/>

Η Ανθή Κατσιρίκου εργάζεται στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, είναι Υποψήφια Διδάκτωρ του Ιονίου Πανεπιστημίου, του τμήματος Βιβλιοθηκονομίας - Αρχειονομίας και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων.